

Riksdagens protokoll

1994/95:55

Torsdagen den 26 januari

Kl. 12.00 – 13.50

Protokoll
1994/95:55

1 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott och i EU-nämnden

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, på begäran av Socialdemokratiska riksdagsgruppen och Kristendemokratiska samhällspartiets riksdagsgrupp tillstyrkt att antalet suppleanter skulle utökas enligt följande:

- från 24 till 26 i finansutskottet
- från 22 till 23 i skatteutskottet
- från 19 till 20 i lagutskottet
- från 23 till 24 i utrikesutskottet
- från 22 till 23 i försvarsutskottet
- från 21 till 23 i socialförsäkringsutskottet
- från 22 till 24 i socialutskottet
- från 23 till 24 i kulturutskottet
- från 22 till 24 i utbildningsutskottet
- från 21 till 22 i trafikutskottet
- från 22 till 24 i jordbruksutskottet
- från 24 till 26 i arbetsmarknadsutskottet
- från 20 till 21 i bostadsutskottet
- från 23 till 24 i EU-nämnden

Kammaren biföll dessa utökningar.

2 § Val av extra suppleanter i vissa utskott och i EU-nämnden

Företogs val av extra suppleanter i vissa utskott och i EU-nämnden.

Kammaren medgav att valen fick ske i ett sammanhang.

suppleanter i finansutskottet

Pär Nuder (s)

Bengt Kronblad (s)

suppleant i skatteutskottet

Barbro Andersson (s)

suppleant i lagutskottet

Ann-Kristine Johansson (s)

suppleant i utrikesutskottet

Håkan Juholt (s)

suppleant i försvarsutskottet

Nils-Göran Holmqvist (s)

suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Björn Ericson (s)

Torgny Danielsson (s)

suppleanter i socialutskottet

Barbro Hietala Nordlund (s)

Karin Olsson (s)

suppleant i kulturutskottet

Britta Sundin (s)

suppleanter i utbildningsutskottet

Nils-Erik Söderqvist (s)

Kristina Zakrisson (s)

suppleant i trafikutskottet

Per Erik Granström (s)

suppleanter i jordbruksutskottet

Ann-Marie Fagerström (s)

Sven-Erik Österberg (s)

suppleanter i arbetsmarknadsutskottet

Alf Eriksson (s)

Annika Nilsson (s)

suppleant i bostadsutskottet

Berndt Ekholm (s)

suppleant i EU-nämnden

Michael Stjernström (kds)

3 § Avsägelse

Prot. 1994/95:55

26 januari

Talmannen meddelade att *Margaretha af Ugglas* (m) hade avsagt sig uppdraget att vara suppleant i utrikesnämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

4 § Anmälan om kompletteringsval till utrikesnämnden

Talmannen meddelade att på grund av uppkommen vakans hade Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp anmält Göran Lennmarker som suppleant i utrikesnämnden efter *Margaretha af Ugglas*.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i utrikesnämnden

Göran Lennmarker (m)

5 § Meddelande om val av ordförande och vice ordförande i utrikesutskottet

Talmannen meddelade att *Viola Furubjelke* (s) den 7 januari utsetts till ordförande och *Göran Lennmarker* (m) till vice ordförande i utrikesutskottet.

6 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 16, 17, 19 och 20 januari.

7 § Svar på interpellation 1994/95:32 om Kenya

Svar på

interpellationer

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Ingrid Näslund har frågat biståndsministern vilka åtgärder han ämnar vidta för att stödja Norges regering i dess strävan att Koigi Wa Wamwere behandlas efter FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Fallet Wa Wamwere har under flera år utgjort en återkommande fråga i kontakterna mellan vår ambassad i Nairobi och företrädare för den kenyanska regeringen. Vi har från svensk sida tillsammans med en rad andra västländer aktivt deltagit i bevakningen av den aktuella rättegången mot Wa Wamwere.

Rättegången, som inleddes i april 1994, har väckt stor uppmärksamhet inte bara i Kenya utan också internationellt. Redan i slutet av april fanns en norsk advokat på plats. Ytterligare två norska advokater

har liksom representanter för det brittiska advokatsamfundet under kortare perioder följt rättegången.

Det är min förhoppning att de utländska observatörernas närvaro skall kunna bidra till att Koigi Wa Wamwere och de medanklagade skall ges en korrekt rättegång.

Det är också min förhoppning att denna utländska närvaro skall bidra till att processen snart förs till sitt slut. Jag förutser att Sverige och andra EU-länder fortsatt kommer att bevaka rättegången så länge den pågår.

Ingrid Näslund har också frågat vilka konsekvenser den växande korruptionen och brotten mot de mänskliga fri- och rättigheterna kommer att få för det svenska biståndsprogrammet till Kenya.

Allt svenskt biståndssamarbete syftar till att stödja mottagarländernas demokratiska utveckling. Det är också en grundregel att biståndsmedel skall användas effektivt och nå dem de syftar till att nå. Brott mot mänskliga rättigheter och utbredd korruption som snedvrider effekterna av vårt bistånd kan därför få konsekvenser för biståndet. Så har det varit i Kenya, och så har det varit i andra biståndsmottagarländer. Samtidigt måste vi ha målet i sikte: att på sikt åstadkomma demokratiska förändringar och en effektiv användning av landets – inte bara biståndsgivarnas – resurser.

Det kenyanska samhället har under de senaste åren genomgått stora förändringar. Särskilt märkbara har förändringarna varit på det ekonomiska området. Samtidigt som Kenya genom en rad ekonomiska reformer lyckats återerövra förtroendet hos Bretton Woods-institutionerna har en rad avslöjanden visat på en alltmer tilltagande korruption i landet. Detta är mycket allvarligt. Men det är också så att just kravet på öppenhet och transparens lett till att korruptionen blivit synlig och åtkomlig för ingripanden.

En tendens mot ökad politisk frihet kännetecknade perioden från flerpartisystemets införande i slutet av 1991 fram till december 1992, när allmänna val hölls.

Därefter har det politiska klimatet hårdnat. Företrädare för oppositionen har liksom andra demokratiaktivister trakasserats, och fackliga organisationer har motarbetats. Pressen i Kenya är emellertid alltjämt relativt öppen och oberoende, även om ingripanden mot flera dagstidningar och oppositionella tidskrifter har förekommit det senaste året.

Regeringen har hittills knappast visat någon verklig vilja att få till stånd en seriös dialog med den samlade oppositionen i Kenya. Den kenyanska regeringen har heller inte lyckats komma till rätta med de etniska konflikter i landet som med jämna mellanrum blossar upp.

Dessa förhållanden, inklusive den växande korruptionen, motiverar självfallet att vi från svensk sida noggrant löpande prövar hur det svenska biståndet används. SIDA:s program, som i huvudsak syftar till fattigdomsbekämpning på landsbygden, genomförs för närvarande på ett tillfredsställande sätt. Kontrollen och revisionsåtgärder har under senare år förstärkts. Inriktningen på demokrati och mänskliga rättigheter betonas alltmer.

Mycket svenskt bistånd kanaliseras också till Kenya genom enskilda organisationer. Denna biståndsform anses effektiv och mindre utsatt för korruption.

I början av 90-talet reducerade flertalet givare biståndsvolymen till Kenya. Betalningsbalansstöd frystes och projektstödet sänktes. Detta gav eftertryck åt de krav som Sverige och andra givare ställde på den kenyanska regeringen. Det är nödvändigt med kraftfulla åtgärder mot korruptionen om förtroendet bland givarna skall återställas. Vissa åtgärder har redovisats, men vi avvaktar ett fullföljande av dem från kenyansk sida.

Utvecklingen i Kenya har en direkt betydelse för den politiska stabiliteten i regionen. Kenya behöver därför Sveriges och andra givares stöd, ekonomiskt och politiskt. Svenskt stöd till olika insatser på området för mänskliga rättigheter utgör härvidlag ett mycket viktigt inslag. Vi måste från svensk sida verka för en fortsatt demokratisk utveckling i Kenya, för minskade sociala och ekonomiska klyftor i samhället och för en ökad tolerans mot olikhetänkande.

Anf. 2 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Utrikesminister Lena Hjelm-Wallén! Jag vill tacka för svaret på min interpellation. Jag har tagit del av den med stort intresse. Jag har väl också en del frågetecken, och jag vill återkomma till en del saker i det här sammanhanget.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi följer ett så påtagligt fall som Koigi Wa Wamweres noga och att vi ställer det i relation till våra ansträngningar att främja mänskliga rättigheter, rättvisa och mot våra farhågor för att vissa etniska grupper förföljs i ett land. Därför har vi från kristdemokratisk sida ansett det viktigt att lyfta fram detta fall till debatt.

Fallet har varit aktuellt ända sedan 1993, då Koigi Wa Wamwere tillsammans med sin bror, Charles Kuria Wamwere, och sin kusin, James Maigwa, och en annan person vid namn G. G. Njuguna Ngengi, en lokal politiker, fängslades. Anledningen till att de fängslades var ett påstående om att de hade varit inblandade i ett väpnat rån på en polisstation – som så ofta sker i länder där det råder ett styrelseskick som närmar sig eller är diktatoriskt. När människor fängslas, egentligen på grund av politiska motsättningar, blir det fråga om ett rent brottmål.

Jag har försökt att noga sätta mig in i rättegångsförfarandet. Bl.a. har norska advokater varit närvarande. Anledningen till att man från Norges sida har intresserat sig så mycket för fallet är att Wa Wamwere har varit politisk flyktling under en tid innan han återvände till Kenya. Bl.a. var en norsk advokat i Kenya i september 1994 och följde rättegången under några dagar.

Advokaten Tor Bøhler har lagt fram en rapport. Han säger i rapporten att rättegången inte på något sätt har kunnat sägas följa de internationella regler som finns. Först och främst har man vägrat att ta upp det alibi som Wa Wamwere säger sig ha för natten för det aktuella väpnade rånet. Han befann sig då på 20 mils avstånd från stället. Man har inte

Prot. 1994/95:55
26 januari

*Svar på
interpellationer*

ens undersökt det alibit. När Wa Wamwere har påtalat att rättegången har varit politisk har han fått veta att sådana saker får han inte ta upp.

Jag kan inte gå in i alla detaljer som gäller fallet. Men jag menar att detta verkligen är ett profilfall. Vi kan inte bara avvakta vad som sker med rättegången. Visserligen finns det flera utländska bevakare, men ingen av dem har på något sätt lyckats att komma till rätta med vad som sker i och utanför rättssalen. Vi vet att kenyaner som har kommit för att bevaka rättegången har blivit häktade. De har så småningom släppts. Vi vet också att en brittisk advokat blev gripen på flygplatsen, men släpptes sedan.

Om rättegången skulle fortsätta och komma till ett olyckligt slut, då har världen visat diktatorn i Kenya, Moi, att Kenya kan komma undan med en sådan politisk rättegång under förespegling att den rör sig om en vanlig brottnålsrättegång. Därför menar jag att det nu är viktigt att protestera på det absolut starkaste sätt som det går. Jag vet att det har funnits representanter från olika ambassader. Det finns en grupp från ambassadernas sida som också följer rättegången. Där har funnits representanter från Nairobi, Australien, Kanada, Tyskland och det norska konsulatet. Av svaret framgår det också att man försöker verka från den svenska ambassadens sida.

Jag talade senast i dag med en norsk kvinnlig advokat som också har varit i Kenya för att följa rättegången under några dagar. Hon menar att alla inblandade har klart för sig att rättegången är ett skådespel. Hon efterlyser ett ingripande från ett högre diplomatiskt plan. Det skall sättas en press på biståndspengar.

Jag undrar hur Lena Hjelm-Wallén ser på frågan att agera mer aktivt och att sätta press på biståndspengar. Ibland är det bara pengar som talar, när man har att göra med människor som inte tar hänsyn till de regler vi vill följa i fråga om mänskliga rättigheter och internationell rätt.

Anf. 3 INGER KOCH (m)

Fru talman! Utrikesministern! Biståndssamarbetet med Kenya präglas av många problem, varav den växande korruptionen är ett sådant.

Jag vill särskilt ta upp den del av Ingrid Näslunds interpellation som berör brotten mot mänskliga rättigheter. Absolut grundläggande för det svenska biståndsarbetet skall vara att mottagarlandets politiska system karakteriseras av respekt för de mänskliga rättigheterna och för de fundamentala friheterna, dvs. respekt för medborgerliga fri- och rättigheter med det demokratiska flerpartisystemets yttranderätt och rätt till fri åsiktsbildning och fria val, liksom även ekonomiska rättigheter i centrum.

Sverige har därför ett direkt ansvar att systematiskt bidra till främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i Kenya. I budgetpropositionen står det också att de mänskliga rättigheterna skall främjas och att insatser skall göras för att stärka en demokratisk utveckling. Utrikesministern har alldeles nyss också betonat detta. Det är positivt.

Men sedan valen genomfördes 1992 har den påbörjade demokrati-processen avstannat. Regeringens brist på respekt för mänskliga rättigheter är uppenbar. Det visar bl.a. Ingrid Näslunds inlägg här. Medborgarna har inte något lagligt skydd i konstitutionen för sina rättigheter.

En debatt om en ny konstitution pågår i landet. Kenya har faktiskt undertecknat bl.a. FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och också konventionen om civila och politiska rättigheter.

Och därför skulle jag också vilja fråga vad utrikesministern avser att göra för att Kenya skall leva upp till dessa åtaganden. Hur kommer Sverige att agera för att en ny demokratisk konstitution där mänskliga rättigheter respekteras fullt ut blir en verklighet i Kenya?

Rättsstaten är central. En fungerande rättsordning är absolut nödvändig för att medborgarna skall få sina rättigheter skyddade och för att en marknadsekonomi skall fungera. Sker ingen förbättring mot demokrati i Kenya är risken stor att landet även i framtiden kommer att räknas som ett bland de 20 fattigaste länderna i världen.

Anf. 4 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Först vill jag säga att jag tycker att det är mycket viktigt att vi i den svenska riksdagen diskuterar mänskliga rättigheter i olika länder och att vi kan exemplifiera det genom ett sådant här fall som vi nu har framför ögonen, nämligen det som gäller Wa Wamwere.

Vissa av de fall där det handlar om bristande respekt för mänskliga rättigheter blir ju mycket kända internationellt, medan andra får kämpa en kamp i tysthet utan världens uppmärksamhet. När man belyser några fall hoppas jag att det också skall ha god effekt på de många andra som vi dess värre aldrig ser.

Vad kan vi då göra i ett sådant här läge genom våra kontakter med Kenyas regering och myndigheter?

Kenya har ju, som de flesta andra länder, skrivit under en mängd internationella konventioner och deklarationer om de mänskliga rättigheterna. Med detta som grund bör det föras en dialog med landet. Det spelar ingen roll om man är biståndsmottagare eller biståndsgivare. Vi är alla i samma situation. Vi måste leva upp till det vi faktiskt har undertecknat. Det är den första punkten jag vill betona.

Den andra är naturligtvis att vi i vårt bistånd måste göra klart att detta faktum gör att vi i Sverige anser att vi har särskilda skäl att föra den här debatten med den kenyanska regeringen. I vårt bistånd skall vi också betona frågor som har med mänskliga rättigheter och demokrati att göra. Mycket av biståndet till Kenya är inriktat på att stärka dem som verkar för demokrati.

Under min tid som bistandsminister hade jag ett par gånger tillfälle att föra den här debatten just med president Moi. Jag utgår ifrån att vi skall fortsätta att göra det även nu. Vi har ju nya exempel nu som vi behöver ta upp.

I det mer konkreta fallet är det mycket viktigt att den här rättegången fungerar som en rättegång skall göra. Den internationella uppmärksamheten skall göra att det inte är möjligt att begå justitiemord här.

Ingrid Näslund nämnde de länder som nära följer ärendet. Det är sant att Norge går i första ledet här med sin särskilda anknytning till Wa Wamwere. Men även Sverige har haft representanter närvarande vid rättegången, och vi kommer att fortsätta att följa den.

Jag tror att det är genom dialog, genom stöd till demokratikrafterna i ett land och genom att man i enskilda fall direkt går in och följer rättegångar eller följer fallet på olika sätt som vi kan göra något. Det är vad vi generellt skall göra. Det är också så vi får hantera fallet med Wa Wamwere i Kenya.

Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Jag tycker ändå att det blir litet tunt och vagt när Lena Hjelm-Wallén svarar på hur man skall förfara i det här speciella fallet. Det räcker inte att hänvisa till de kontakter som Lena Hjelm-Wallén hade med president Moi under den förra socialdemokratiska regeringen när Lena Hjelm-Wallén var bistandsminister. Nu måste vi ta nya kontakter. Då är det ju bra om utrikesministern redan har haft kontakt med president Moi och har vissa öppna kanaler.

Jag tror att det skulle kunna vara kraftfullt om en direktkontakt mellan utrikesminister Lena Hjelm-Wallén och president Moi etablerades i det här läget. Jag vet inte om det kan vara möjligt att göra så här i ett personligt fall. Jag vet att Lena Hjelm-Wallén och jag delar den människosynen att varje enskild människa är oerhört mycket värd. Det är just den synen på människan som ligger till grund för att mänskliga rättigheter skall kunna betyda något också i länderna. De skall inte bara betyda något på det personliga planet.

Men ibland måste vi gå ner till den enskilda människan och föra fram ett enskilt fall och tala om hur oerhört viktigt det är att den här människan får sina mänskliga rättigheter, inte bara därför att han varit parlamentariker, utan först och främst därför att det är en människa. Vi tycker att det är så viktigt att vi vill ställa detta i relation till det bistånd som vi ger till Kenya. Vi har sagt att vi sätter de mänskliga rättigheterna i centrum när vi ger vårt bistånd. Jag tror att det är dags att göra så.

När jag talade med den kvinnliga advokaten i dag sade hon också att hon upplevde att det inte längre räcker att hålla sig på den diplomatiska nivå som man hittills använt, även om Norge har visat ett mycket stort intresse. Hon menade att rättsapparaten missbrukas för att terrorisera enskilda människor. Alla har klart för sig att den här rättegången är en fars. Därför, menade hon, måste det nu komma protester från högre nivå för att president Moi skall lyssna. Han har själv ett mycket stort personligt intresse i den här rättegången.

Därför tror jag att det skulle kunna betyda något med en aktiv insats. Jag undrar om Lena Hjelm-Wallén är villig att göra en sådan aktiv personlig insats.

Anf. 6 INGER KOCH (m)

Fru talman! Även jag tog fasta på att utrikesministern, som jag förstod det, är beredd till en fortsatt dialog med president Moi. Jag hoppas att det sker inom en nära framtid. Risken är ju att övergreppen blir fler,

att ingenting alls händer och att man får en uppfattning om att världen tolererar det som händer när ingen bryr sig om att protestera på ett mer kraftfullt sätt.

Jag tycker också att de framtida biståndsinsatserna skall villkoras. Det är viktigt med en fortsatt närvaro i landet. Den skall vi inte avbryta. Det är viktigt med en fortsatt nära kontakt med de grupper i landet som arbetar för demokrati, med de oppositionsgrupper som finns, utan att stödja ett särskilt parti. Vi vet ju att det finns enskilda organisationer som verkar för de mänskliga rättigheterna. De finns även i Kenya. Det är viktigt att den dialogen fortsätter. Vårt demokratibistånd kan stärka den här dialogen.

Om man inte vill rätta sig efter de mänskliga rättigheterna och snarast får till stånd en ny konstitution där de också garanteras, anser jag att vi måste markera på detta kanske mycket hårda men nödvändiga sätt.

Anf. 7 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Jag har själv studerat biståndet och de svenska biståndsinsatserna i Kenya. Jag vet vilken starkt fattigdomsinriktad profil de har. Det handlar om hälsoinsatser, miljö- och markvård och vattenprogram. Jag har mött kenyanska kvinnor, och det är ju framför allt de som gynnas starkt av vårt bistånd.

Man måste se vad det faktiskt är. Det är en sak att tala allmänt om biståndet till Kenya. För mina ögon ser jag biståndet till de kenyanska kvinnorna – hur mycket skall de lida för att vi skall använda biståndsnedskärning som metod att sända budskap till presidenten och regeringen i landet? Det är den fråga som jag skulle vilja ge tillbaka till både Ingrid Näslund och Inger Koch.

Man måste inse att det är nödvändigt att vara litet varlig med sätten att agera från en regering mot en annan. Vad jag menar att vi skall göra i stället är att ytterligare stärka den del i biståndet som har med mänskliga rättigheter att göra, demokratistödet, osv. Det finns bra grupper att stödja i Kenya, och där kan vi förmodligen göra mera.

Det andra vi skall göra är att i dialogen, som jag talar om så att säga på utrikesministerspråk – det kan ju vara ett ganska kraftfullt språk politiker emellan –, de tillfällen till kontakt som man har med kenyanska politiker, tydliggöra hur vi ser på läget för mänskliga rättigheter och demokrati och sedan i det enskilda fallet Wa Wamwere genom internationell uppmärksamhet se till att rättegången helt enkelt blir så rättvis det bara går.

Den personliga insatsen i alla de här delarna tar jag väldigt gärna på mig och skall se om jag kan nyttja diskussionen i parlamentet till att ytterligare göra insatser.

Jag vill också lägga till att EU har uppmärksammat de här frågorna. EU-länderna har agerat tillsammans i förhållande till den kenyanska regeringen, just med fallet Wa Wamwere som bas.

Anf. 8 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Jag känner också till att EU har agerat i frågan, men jag skulle vilja be Lena Hjelm-Wallén att ytterligare trycka på, så att man den vägen agerar ännu kraftfullare.

När det sedan kommer till frågan i vilken utsträckning bistånd kan ställas mot en sådan här rättegång, skulle jag vilja säga att detta är faktiskt ett pilotfall.

Anledningen till att det verkligen finns chans att agera nu är att detta fall är känt i det internationella samhället. Det är mycket känt, och detta är naturligtvis president Moi mycket mycket medveten om. Vågar han låta rättegången gå vidare, och det är vad advokaterna som har följt fallet befarar, då följs en fällande dom för det väpnade rånet så att säga obligatoriskt av dödsstraff.

När det väl har skett, kan vi naturligtvis säga att det här går vi absolut inte med på. Det är ett så flagrant ingrepp i de mänskliga rättigheterna och man har på ett så oerhört tydligt sätt struntat i internationell rätt, så nu kan vi inte längre osv. Men då har fyra människoliv gått förlorade. Därför menar jag att man måste agera innan.

Här har vi ett sätt att göra tydligt vad vi menar med mänskliga rättigheter, att vi inte är villiga att offra fyra människors liv. Jag menar att detta måste framföras oerhört kraftfullt på absolut högsta nivå, till president Moi.

Vi kan inte med gott samvete åse att denna rättegång får ett så olyckligt slut som advokatsamfund ute i världen faktiskt befarar. Därför förväntar jag mig ett kraftfullt agerande direkt från utrikesminister Lena Hjelm-Wallén i det här fallet. Jag tycker att det är så oerhört viktigt att vi på ett praktiskt sätt visar vad vi menar med att mänskliga rättigheter skall värnas. Vi kan inte låta enskilda människor offras på en diktators altare för att denne skall hävda sig själv. Det kan vi inte tillåta.

Praktiskt bistånd på den absolut lägsta nivån, där det har störst effekt, har jag själv varit med om att ge. Jag vet att det betyder oerhört mycket. Men om president Moi klarar sig undan i det här fallet, då kommer de fattiga kvinnorna i hans land att få lida oerhört mycket, det är jag övertygad om.

Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Jag vill bara slutföra diskussionen med att säga att vi är väldigt överens i upprördheten över brotten mot mänskliga rättigheter i Kenya och också i kravet på att rättegången skall fungera på ett för rättegångar normalt sätt. Det är därför vi har deltagit i aktionen med internationella observatörer.

Allt det jag har sagt skall tolkas på det viset att vi tar det här på största allvar. Jag lovar att jag skall se vad vi ytterligare kan göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 10 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! Sigge Godin har frågat varför regeringen inte är beredd att låta arbetslöshetsförsäkringen vara en socialförsäkring som är obligatorisk och som bygger på inkomsttrygghet.

Han har också frågat om regeringen avser att införa frivilliga försäkringslösningar i andra socialförsäkringssystem.

Regeringen har ingen avsikt att ändra i den grundläggande karaktären i de nuvarande socialförsäkringarna. Arbetslöshetsförsäkringen är emellertid inte någon socialförsäkring och bör inte heller vara det. I stället är ersättningen från försäkringen ett stöd i en omställningssituation, en omställning som kan innebära väsentliga förändringar för den enskilde. Det var detta solidariska stöd som var motivet för medlemmarna i den fackliga organisationen att starta och driva arbetslöshetskassorna.

Det har i sin tur inneburit att mycket bestämda regler satts upp för möjligheten att erhålla ersättning. Försäkringen ställer krav på att ta ett anvisat arbete, godta viss lönesänkning eller byta bostadsort. Detta aktiverande inslag i försäkringen är viktigt för att upprätthålla arbetslinjen och är därför en del av tillväxtpolitiken. Försäkringens förankring bland medlemmarna i de fackliga organisationerna är av stor betydelse. Det är framför allt två aspekter som bör framhållas.

För det första gör konstruktionen med arbetslöshetsförsäkringen att parterna på arbetsmarknaden får ett gemensamt ansvar för att hålla arbetslösheten på en så låg nivå som möjligt.

För det andra innebär konstruktionen att de fackliga organisationerna vid förhandlingar måste ta hänsyn till de arbetslösas intressen.

En mycket stor och ökande andel av arbetskraften är försäkrad genom den frivilliga försäkringen.

Regeringen avser att behålla modellen med den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen.

Anf. 11 SIGGE GODIN (fp)

Fru talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret, även om det saknar substans. Jag är litet förvånad över att interpellationen har bollats mellan statsministern, socialministern och arbetsmarknadsministern. Min förhoppning var givetvis att ett statsråd skulle svara i slutändan, och så blev det ju.

Jag är litet överraskad också över att det tog nästan tre månader att besvara interpellationen, när svaret var så kort och motiven i det så dunkla. Jag hoppas att det kan rätta till sig.

Fru talman! Låt mig redovisa vår syn på den sociala tryggheten i vårt land. Vi har ett antal socialförsäkringar som vi har byggt upp i stor enighet: sjukförsäkring, föräldraförsäkring, arbetsskadeförsäkring och arbetslöshetsförsäkring.

Redan i början av 1900-talet, eller snarare i slutet av 1800-talet, krävde Folkpartiet att det skulle införas en arbetsskadeförsäkring som skulle betalas av arbetsgivarna. I stor enighet byggde vi upp den.

*Svar på
interpellationer*

I slutet av 1980-talet hade den försäkringen oerhört stora underskott. Skulle det ha fortgått på samma sätt, hade vi i slutet av 90-talet haft en brist på 100 miljarder kronor. Fyrpartiregeringen gjorde, som statsrådet vet, betydande förändringar i den här försäkringen. Det var mot Socialdemokraternas vilja. I dag accepteras detta, och vi betar av underskotten.

Sjukförsäkringen ger ersättning till såväl kort- som långtidssjuka. Den bygger på inkomstrygghet, vilket vi liberaler och socialdemokrater har varit överens om till skillnad från de flesta partier i denna kammar. Man kan fråga sig om Socialdemokraterna står fast vid inkomstbortfallsprincipen när sjukersättningen är 75 %. Anser statsrådet att inkomstbortfallsprincipen fortfarande gäller när ersättningsnivån är så låg som 75 %?

Varför sänks inte a-kasseersättningen i konsekvens med detta? Borde inte ersättningsnivåerna vara lika höga?

Jag vill också säga att Folkpartiet anser att 75 % ersättning är en för låg nivå.

Med tiden har Socialdemokraterna accepterat att det skall finnas en självrisk, som i arbetslöshetsförsäkringen, och att egenavgift skall finnas. Folkpartiet anser också att det bör finnas mer av försäkringsmässighet i försäkringen.

Varför tas självrisken då bort? Försäkringen går numera med 13 miljarder i överskott. Utan karensdag kommer sjukförsäkringen att gå med underskott, som vi vet.

Så till arbetslöshetsförsäkringen: I svaret säger statsrådet att fackföreningarna i solidaritet med de arbetslösa startat a-kassan. Det är ju riktigt. Men var finns regeringens solidaritet med dem som står utanför?

Socialdemokraterna har med instämmande av oss liberaler kritiserat USA:s brist på socialförsäkringar för hela sin befolkning. Tryggheten har bara gällt dem som har haft råd att teckna privata försäkringar. Nu vill ni gå i samma fotspår och göra försäkringen frivillig. De som tycker sig ha råd och som känner att de har ett riskfyllt arbete och riskerar att bli arbetslösa kan gå med. Man kan alltså välja att vara med eller inte, och vi tycker att det är fel.

En tredjedel av dem på arbetsmarknaden står utanför a-kassan. Yrkesgrupper som inte riskerar arbetslöshet slipper att solidariskt vara med och betala till arbetslösheten. De som har låg lön och knappt om pengar avstår från a-kassa och medlemskap i facket. Vägen leder mot socialbidrag för dem.

Vad är det för solidaritet man hävdar med den principen?

I svaret säger statsrådet också att parterna fått ett gemensamt ansvar för att hålla arbetslösheten på låg nivå. Hur då? Vad är det i det avseendet för skillnad mellan en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och nuvarande a-kassa?

Jag skulle vilja att statsrådet ger ett exempel på att fackliga förhandlare tagit hänsyn till arbetslösheten och sänkt sina lönekrav. Argumenten låter så, men i realiteten är det andra skäl som styr förhandlingsresultatet.

I regeringen finns det, som vi vet, ett statsråd som brukar tala om "raka rör". Skall inte "raka rör" gälla också för a-kassan och egenavgiften därför betalas direkt till kassan och inte till sjukförsäkringen? Den har ju redan 13 miljarder i plus.

Avslutningsvis vill jag fråga vad som styr rätten till a-kassa. Är det intjänat arbetsvillkor och medlemsvillkor, eller vad är det som styr? Varför har inte de som är under 20 år rätt till a-kassa när de blir arbetslösa om de villkoren fortfarande gäller och är uppfyllda? Vad kommer att gälla i framtiden? Vilka grupper kommer att undantas och få särsköning nästa gång?

Anf. 12 PER UNCKEL (m)

Fru talman! Sigge Godin har redan på förtjänstfullt sätt argumenterat för idén om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Låt mig utöver det han har sagt bara tillägga några kommentarer kring principfrågan och ett par av de argument som arbetsmarknadsministern anför i sitt interpellationssvar.

Jag vill först emellertid säga att arbetsmarknadsministern är värd allt beröm för att han trots allt tror så mycket på socialdemokratisk politik. Alltmedan hans arbetsmarknadspolitik ramlar samman inför våra ögon fortsätter han att argumentera för traditionellt socialdemokratiska lösningar – så ock när det gäller den egenartade idén att bara de som är fackligt anslutna eller ansluter sig till fackligt drivna kassor skall ha rätt till skydd vid arbetslöshet.

Socialdemokratin brukar i den allmänna debatten göra en dygd, fru talman, av idén om den generella välfärdspolitiken. Men här krockar idén om den generella välfärdspolitiken plötsligt med ett intresse som för socialdemokratin är oändligt mycket viktigare än alla principer i världen, nämligen den egna makthegemonin. Genom arbetslöshetsförsäkringen är det uppenbarligen så, att man mot all rim och reson och mot alla andra principer man eljest brukar hävda säger sig att vaktsländet kring de kollektiva fackliga organisationernas ställning tar över allt. Jag tycker ärligen och uppriktligt att detta är ett principbrott som t.o.m. Anders Sundström borde höra sig själv göra när han argumenterar för det.

Det var det ena jag ville säga, fru talman. Det andra har att göra med de argument som anføres till stöd eller möjligen som försvar för att de fackliga organisationerna skall ha denna rätt. Sigge Godin har delvis kommenterat det. Arbetsmarknadsministern understryker i svaret till honom att det finns ett gemensamt ansvar för parterna för att hålla arbetslösheten på en låg nivå och för att vid förhandlingar ta hänsyn till de arbetslösas intressen.

Detta, fru talman, skulle man möjligen kunna förstå om det var så att brott mot den principen skulle leda till några egentliga konsekvenser för dem som bryter mot den. Principen skulle fungera under förutsättning att det fanns ett substantiellt inslag av något slags individuell finansiering av försäkringen. Då skulle jag förstå Anders Sundström, och då skulle jag också hålla med om att det fanns ett incitament att sköta avtalsförhandlingarna på ett samhällsekonomiskt ansvarsfullt sätt.

Situationen är emellertid den, fru talman, att det inte spelar någon roll om man är ansvarslös. Ett av de problem vi har på den svenska arbetsmarknaden är ju att man kan förhandla sig till vilka avtal som helst utan att man behöver ta något som helst ansvar för konsekvenserna av det. Det har också lett till att vi har fått en arbetsmarknad där de fackliga organisationerna medvetet eller omedvetet har tagit större hänsyn till dem som finns på den än dem som finns utanför den.

Samma konsekvenser får dessutom det återställande av arbetsrätten som den socialdemokratiska regeringen föreslog riksdagen att genomföra i höstas. Det är förvisso så att det åtminstone i teoretisk mening skyddar dem som finns inne men stänger dem som finns ute ännu kraftigare ute.

Fru talman! Det går inte att argumentera för facklig hegemoni på arbetslöshetsområdet med utgångspunkt från några samhällsekonomiska eller andra effektivitetskrav. Det finns bara ett skäl att vidmakthålla den fackliga hegemonin, och det är att man nödvändigtvis vill sätta fackets rättigheter före den enskildes. Jag beklagar, fru talman, att Anders Sundström inte har tillräcklig resning för att ta den motsatta ståndpunkten.

Anf. 13 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! Det är alltid intressant att bli betygsatt av Per Unckel. Det är sådant som ingår i hans talanger.

Låt mig börja med att ta en diskussion om ansvaret.

När jag lyssnade på Per Unckel fick jag nästan intrycket att det som bekymrade honom egentligen inte var fackföreningsrörelsens ansvar för sina arbetslösa medlemmar. Det som bekymrade honom var att så oerhört många människor i Sverige skulle gå samman i en fackförening och ta gemensamt ansvar både för löneutveckling, för hur det ser ut på arbetsplatsen och för hur det går för dem som blir arbetslösa.

Han har naturligtvis lärt sig den gamla tekniken: anfall är bästa försvar.

Vad Per Unckel egentligen säger är att han inte vill ha så mycket av gemensamt ansvarstagande. Han vill ha svaga fackföreningar där varje individ skall förhandla sig fram till egna lösningar. Han går t.o.m. så långt i den motion som han just har väckt att han skriver att kollektivavtalet skall ställas åt sidan och de individuella avtalen ta över. Det är detta Per Unckels diskussion handlar om.

Jag vill gå tillbaks till den fråga som Sigge Godin hade. Han ställde i och för sig många frågor på slutet, men jag talar om den principiellt viktiga frågan.

Jag vill börja i den SNS-rapport som diskuterades väldigt flitigt för någon vecka sedan. Den redovisade fyra gåtor med Sverige. Sverige hade bättre än något annat land lyckats att åstadkomma inkomstutjämning, hade lyckats bättre då det gällde förmögenhetsutjämning, hade lyckats bättre än de allra flesta länder att få folk i arbete och hade lyckats att nästan helt utradera fattigdomen.

Det var de fyra gåtor som SNS-ekonomerna redovisade om Sverige. När man sätter sig ner och funderar över varför vi har de gåtorna, vad

det är som skiljer Sverige som har åstadkommit de gåtorna, är en stor skillnad de starka folkrörelserna. Det är inte bara fackföreningsrörelsen utan också frikyrkorörelsen, idrottsrörelsen, nykterhetsrörelsen, dvs. de starka folkrörelserna.

Fackföreningsrörelsen har i detta fall, när det gäller de fyra gåtorna, tagit ett oerhört stort ansvar för inkomstutjämningen, för förmögenhetsutjämningen, mot massarbetslösheten och för att ta bort fattigdomen. Där spelar dessa idéburna fackliga arbetslöshetskassor en oerhört viktig roll.

Jag har ägnat så pass mycket tid av mitt liv åt detta att jag kan lova er att man på varje fackföreningsmöte när medlemmarna samlas diskuterar och frågar sig: Vad skall vi göra för att se till att våra medlemmar kommer tillbaka i ett jobb? Man ägnar oerhört mycket tid åt det, och man gör det också när man lägger upp avtalsrörelsen.

Man tar ansvar för att försöka att åstadkomma en arbetsmarknad där alla får jobb. Det är därför som vi har nått den högsta sysselsättningen och den största inkomstutjämningen. Det är just därför att den starke bryr sig om den svage.

Vi vill ha en sådan arbetslöshetsförsäkring. Den har fungerat bra. Den har gett Sverige utdelning i de fyra gåtorna, och det vill vi slå vakt om. Principen är att människor går samman för att värna om sig själva, sina arbetskamrater och de som står utanför jobben.

Det är en fördelningspolitiskt viktig fråga, men det är också en tillväxtfråga. Genom denna koppling till fackföreningen finns ett mycket stort ansvar i lönerörelsen hos fackföreningsrörelsen att se till att lönerörelsen utvecklas på ett sådant sätt att alla medlemmar kommer in i jobb.

Det belastar kassan. Det finns ett ekonomiskt incitament. Men det finns naturligtvis också i högsta grad ett medmänskligt argument för fackföreningsrörelsen att bekämpa arbetslösheten. Det leder till tillväxt, eftersom den blir en balanserad avvägning mellan fördelning och tillväxt när man förhandlar fram löneresultaten.

Jag kan kanske tänka mig att Sigge Godin kan hålla med om det. Men om inte Per Unckel tror på att fackföreningsrörelsen är ansvarstagande kan han vid något av sina besök på Blasieholmen, som han väl gör någon gång då och då, lyssna på Svenska arbetsgivareföreningens förhandlare. De understryker att det finns ett väldigt stort ansvarstagande. Det är klart att det sammanhänger med ansvaret att bry sig om alla, inte bara de som finns inne i företagen, utan också alla de människor som står utanför.

För oss socialdemokrater är det väldigt viktigt att vi behåller ett ansvar ute hos medlemmarna i fackföreningarnas erkända arbetslöshetskassor för att bekämpa arbetslösheten. Staten löser inte alla problem.

Anf. 14 SIGGE GODIN (fp)

Fru talman! Man blir litet häpen, måste jag säga. Jag har en facklig tillhörighet sedan många år, som statsrådet kanske förstår, och jag vet hur det fungerar. Jag har dessutom jobbat i den här branschen.

Prot. 1994/95:55
26 januari

*Svar på
interpellationer*

Statsrådet talar om de fyra gåtorna. Jag trodde att statsrådet hade några egna om inte gåtor så i alla fall några egna synpunkter utan att behöva låna dem utifrån. Visst är det bra med det som SNS talar om. Men kvar står att bygga vidare på den sociala tryggheten för alla i samhället, även de som är utstötta av fackliga organisationer, eller hur det nu kan vara.

Självfallet har de fackliga organisationerna diskuterat tryggheten och arbetslösheten. Men det handlar väldigt mycket om att man ser en risk i att flera skall falla ut i arbetslöshet. Man har väldigt sällan någon förståelse för dem som står vid sidan av och de som inte tillhör facket av olika skäl. Det kan vi diskutera vid ett annat tillfälle.

Folkpartiet tycker att de fackliga a-kassorna är bra, med vissa undantag. Vi tycker också att det är viktigt att man till det kan koppla en statlig a-kassa som kan ta emot dem som inte trivs i de fackliga a-kassorna eller som av olika skäl måste stå utanför. Det kan vara småföretagare, de som saknar egen förankring, osv.

Jag hävdar fortfarande att Folkpartiet menar att arbetslöshetsförsäkringen är en social försäkring och skall så vara, och vi skall se till att den gäller alla. Den skall vara försäkringsmässig och på sikt uppgå till 7,5 basbelopp.

Men det skall också vara raka rör. Egenavgifterna skall gå till a-kassan. De skall inte gå till något annat. Man skall inte inbilla människor – för att det skall vara ett argument hos facken och i valrörelsen – att det är arbetsgivarna som betalar arbetslösheten och att vi själva inte bidrar. Var och en som nu finns på arbetsmarknaden betalar också egenavgifter fast det sker via en omväg.

Jag skulle gärna vilja ha åtminstone något svar på några av mina frågor. Vad är det för skillnad på om man har a-kassa eller obligatorisk försäkring? Kan inte parterna i båda fallen ta ett ansvar?

Om man uppfyller a-kassans villkor, har man då rätt till ersättning eller inte? Är det åldern som avgör – är man under 20 år har man inte rätt, är man 60 år har man rätt? Det är i alla fall rimligt att vi får någon rättsida på detta rent principiellt.

Sedan till frågan om inkomstbortfallsprincipen. Socialdemokrater och liberaler står på samma sida i den här frågan. Ytterst handlar det om följande: Är 75 % i ersättningsnivå att betrakta som att ni står kvar vid inkomstbortfallsprincipen, eller har ni lämnat den och därmed lämnat arbetslösa, sjukskrivna och socialliberalerna i sticket?

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! Det var intressant att höra Sigge Godins kommentarer om Per Unckel.

Jag skall väldigt kort svara på Sigge Godins frågor. Först och främst gäller det inkomstbortfallsprincipen. Den står vi bakom fullt ut. Vi anser att med det förslag som regeringen nu lägger fram uppfyller vi det kravet när det gäller sjukförsäkringen.

När det gäller egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen är det en felsyn att tro att det är den enskilde individen som påverkar storleken på arbetslösheten. Den avgörs väldigt mycket av några andra saker. Den

sammantagna lönerörelsen, den politik som vi för i det här huset och även konjunkturen bestämmer arbetslöshetens storlek.

Det är fel att tro att man genom egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen skulle kunna bekämpa arbetslösheten. Arbetslösheten bestäms huvudsakligen av hur lönerörelsen och hur politiken fungerar. Då är det att lägga ett för stort ansvar på dem som drabbas av arbetslöshet att påstå att de är de skyldiga och att det är de som skall betala arbetslöshetsförsäkringen. Därför delar jag inte den uppfattningen.

Det finns också en annan fara med detta. Arbetslöshet slår väldigt orättvist. Många drabbas aldrig under hela sitt liv av arbetslöshet, några drabbas rätt ofta.

Om man lägger stora egenavgifter i ett sådant system finns risken att systemet så småningom vittrar sönder. Då står många utslagna människor utan en bra försäkring. Det är mitt svar på frågan.

När det gäller a-kassan vill jag säga att jag tycker att vi bör finna ett system där det även finns en idéburen a-kassa som inte är knuten till fackföreningarna. Jag tycker däremot inte att vi skall ha en statlig a-kassa. Jag anser nämligen att det ligger ett mycket stort värde i att människor går samman och tillsammans engagerar sig för att bekämpa arbetslöshet.

Jag tror att det vore olyckligt om de få som sitter i den här salen just nu var och en skulle ta ansvar för arbetslöshetsbekämpningen. Jag tror att det är viktigt att det är många hundratusentals, ja, miljoner, människor som på ett eller annat sätt direkt tar ansvar för att bekämpa arbetslösheten. Jag vill alltså ha kvar en föreningsanknuten a-kassa.

När det gäller ungdomar under 20 år vill vi socialdemokrater använda de pengar vi har till förfogande för att erbjuda arbete eller utbildning. Vi tycker inte att vi skall erbjuda ungdomarna ett kontant arbetsmarknadsstöd. Jag tycker att det är smärsamt att behöva lyssna på dem som nu ser som sin viktigaste uppgift att öka utbetalningen av passivt kontantstöd till ungdomarna.

Jag vill hellre erbjuda ungdomarna arbete eller utbildning. Därför har den socialdemokratiska regeringen särbehandlat ungdomen i positiv mening. Just för ungdomen är det viktigt att vi får mer aktiva åtgärder. Därför har vi styrt över pengar från passivitet till aktivitet. Det är jag stolt över.

Anf. 16 SIGGE GODIN (fp)

Fru talman! Självklart skall vi vidta åtgärder för att hjälpa ungdomarna så långt samhället förmår. Om de hamnar i arbetslöshet är det rimligt att de, när de har betalat sina avgifter och uppfyllt sina villkor, också skall ha samma rättigheter som den som är 20 ½ år eller bara en dag äldre eller 50 år. Det är rimligt att det är så.

Arbetsmarknadsministern tycker att man kanske kunde ha en idéburen a-kassa vid sidan av fackföreningarna. Det hade väl varit bättre att diskutera den frågan än att riva upp den allmänna obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen som ju är bra att ha. Vi kanske hade kommit fram till en lösning. Om vi kunde hitta ett system där man inte diskriminerar

människor och där alla kan vara med och känna sig delaktiga vore det naturligtvis utomordentligt bra att ändra till det.

Ni har inte varit villiga att över huvud taget diskutera något sådant.

Arbetsmarknadsministern säger vidare att det är fel med egenavgifter. Varför är det fel att ha egenavgifter i a-kassan? Socialförsäkringsministern håvar ju in massor av egenavgifter – mycker mer än hon behöver – till sjukförsäkringen. Vari ligger skillnaden?

Vad är det för skillnad på karensdagar i a-kassan och karensdagar i sjukförsäkringen? Det skulle vara intressant att få veta. Folkpartiet har accepterat den modell som socialdemokraterna införde i a-kassan för många år sedan, nämligen fem karensdagar. Vi tyckte att det var rimligt. Vi tycker att det är rimligt med en karensdag i sjukförsäkringen också.

Jag tycker att Leif Blombergs raka inställning är utmärkt. Varför skall inte människor kunna se att sjukförsäkringen klarar sig på sina villkor och arbetslöshetsförsäkringen klarar sig på sina villkor? Då får man en långsiktig trygghet och vet vilka regler som gäller om man blir sjuk eller arbetslös. Och man skall veta att alla på arbetsmarknaden har en arbetslöshetsförsäkring som är riktig och som alla kan förstå.

Avslutningsvis vill jag säga att arbetslöshetsförsäkringen är en social försäkring. Den skall vara en social försäkring. Det är en rättighet för alla på arbetsmarknaden. Det skall vara en försäkringsmässighet i den precis som i socialförsäkringarna. Det borde vi kunna vara överens om, liksom att inkomstryggheten skall gälla också i fortsättningen. Jag kommer att hävda att socialdemokraterna har gjort avsteg från detta. Jag välkomnar er tillbaka till 80-procentsnivån. Jag tror att det är vad människor behöver för att klara en lång sjukskrivning eller en lång arbetslöshet.

Anf. 17 PER UNCKEL (m)

Fru talman! Jag vill avslutningsvis göra några kommentarer.

Anders Sundström lever på något sätt inte i den riktiga världen. Därför hamnar han i situationer där hans egna prognoser för arbetslösheten kommer att ligga kvar på fasansfulla 10 % efter ytterligare fyra år. Det beror på att Anders Sundström inte diskuterar verkligheten i den verkliga världen. Om arbetsmarknadsministern hade haft möjlighet att följa en diskussion om denna riktiga värld i riksdagens andrakammarsal i dag på förmiddagen, där arbetsmarknadsutskottet har haft en hearing om orsakerna till arbetslösheten, hade han sannolikt blivit visare.

En av konklusionerna var nämligen att lönebildningen är en av huvudorsakerna till att arbetslösheten ligger på dagens höga nivå. Det ger inte direkt intryck av att vi historiskt sett har sett förhandlingsomgångar som har bäddat för låg arbetslöshet.

Anders Sundström berättar att man på de fackliga mötena är bekymrad över människor som står utanför arbetsmarknaden. Tänk om man hade varit lika bekymrad över de människor som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Då hade åtminstone de haft anledning att se framtiden an med större tillförsikt.

Anders Sundström tror att jag är bekymrad över att människor sluter sig samman. Alls inte. Min poäng är att alla människor skall få vara med, inte bara de som väljer att gå med i de fackliga organisationerna för att därigenom få trygghet vid arbetslöshet.

Anders Sundström refererar den SNS-rapport som presenterades häromveckan. Han glömde slutsatsen, nämligen att rapporten entydigt pekar mot en grundläggande omprövning av själva grunden för det välfärdsstatssystem som Anders Sundström hyllar.

Anf. 18 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! De som lyssnade på Sigge Godin och Per Unckel kunde befriande nog höra ganska stora skillnader. Det känns skönt att konstatera. Sigge Godin ansluter sig ju fullt ut till ett system där man bryr sig om dem som far illa.

Jag är kanske inte riktigt övertygad om att det som Per Unckel säger är riktigt, nämligen att verkligheten finns i andrakammarsalen i riksdagen. Det är kanske där Per Unckel definierar verkligheten. Jag tror att den finns på några andra ställen i Sveriges avlånga land.

Sverige har ju nått långt när det gäller att ha folk i arbete. År 1990, innan den borgerliga regeringen tillsattes, var Sverige det land i världen som hade flest människor i arbete. Att vi nått så långt när det gäller inkomst- och förmögenhetsutjämning sammanhänger i hög grad med de starka fackliga organisationerna. Lämna andrakammarsalen och åk ut i verkligheten, Per Unckel!

Till Sigge Godin vill jag säga att jag har för avsikt att tillsätta en utredning om a-kassorna för att fylla upp den lucka som jag tycker finns.

Även om det är så att man inte, som Per Unckel säger – och det vet han naturligtvis – behöver gå med i en fackförening för att tillhöra en erkänd arbetslöshetskassa, finns det ändå en koppling mellan fackföreningen och den erkända arbetslöshetskassan. Jag tycker att vi skall försöka hitta andra lösningar för dem som känner detta motbjudande. Jag tycker att vi skall ställa krav på alla dem som vill tillhöra en erkänd arbetslöshetskassa: Du skall på ett eller annat sätt engagera dig för att bekämpa arbetslösheten. Det skall du inte överlåta på Sigge Godin, Anders Sundström och Per Unckel, utan det krävs ditt aktiva deltagande på något sätt i en idéburen organisation.

Sedan till sjukförsäkringen och egenavgifterna. Jag tror på ett starkare samband när det gäller sjukförsäkringen. Det är lättare att få alla att ställa upp på att betala avgifter för pension och sjukförsäkring. Men det är svårare med arbetslösheten, för den slår så orättvist. Jag anser att inkomstbortfallsprincipen uppfylls såväl vid 80 % som vid 75 %.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 19 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Elver Jonsson har frågat mig vilken grundläggande syn regeringen har på alkohol- och drogfrågor. Vidare har Elver Jonsson frågat mig vad regeringen är beredd att göra för att WHO:s mål om 25 % minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000 skall uppnås. Slutligen har Elver Jonsson frågat mig om regeringen är beredd att överväga några insatser för att alkoholfria zoner i samhället kan upprättas inom de områden som angetts i interpellationen: arbetslivet, trafiken, barn- och ungdomsåren, gruppen redan alkoholskadade samt blivande mammor under graviditeten.

Riksdagen har vid det ett flertal tillfällen slagit fast att målet för den svenska alkoholpolitiken skall vara att sänka den totala alltför höga alkoholkonsumtionen. Målsättningen, som ansluter sig till Världshälsoorganisationens (WHO) rekommendation, är att minska alkoholkonsumtionen i landet med minst 25 % under perioden från år 1980 till år 2000. Denna målsättning ligger fast.

Den svenska narkotikapolitikens mål är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Detta mål har antagits av en enig riksdag som uttryck för en starkt avvisande hållning till all icke-medicinsk användning av narkotika. Det finns i Sverige i dag en utbredd värdegemenskap kring narkotikapolitikens inriktning som naturligtvis även omfattas av regeringen. Just värdegemenskapen i det svenska samhället är en av våra allra viktigaste tillgångar i kampen mot narkotika.

Vi har i Sverige sedan lång tid tillbaka lagt fast vår narkotikapolitik, och vi har valt att möta narkotikahotet med offensiva insatser från kommuner, myndigheter och organisationer. Genom en konsekvent politik inriktad på att minska tillgången på narkotika och samtidigt dämpa efterfrågan har vi lyckats hålla det experimentella bruket av narkotika och nyrekryteringar till tungt narkotikamissbruk på en internationellt sett låg nivå. Det är regeringens avsikt att hålla fast vid denna inriktning.

Jag vill samtidigt i detta sammanhang nämna att vi är inne i en period av omfattande omvärldsförändringar. Internationaliseringen innebär att Sverige kommer närmare övriga Europa och därmed länder med en mindre restriktiv alkohol- och narkotikapolitik och med andra dryckesmönster och attityder till alkohol och narkotika. Något som vi också har anledning att exportera är värdegemenskapen kring vår stränga hållning i narkotikafrågor. Att vår restriktivitet, i kombination med vård och behandling, har gett resultat är något viktigt att berätta för andra som numera ibland sviktar i sin restriktiva hållning.

EU-medlemskapet kommer att ställa nya krav. Sett i ett längre tidsperspektiv kan det finnas risk för att våra höga svenska alkoholpriser på grund av marknadsanpassning och slopad gränskontroll kommer att påverkas nedåt. Det betyder att vi på litet längre sikt måste hitta alternativa strategier för att motverka effekterna av en försvagad prispolitik när det gäller alkohol. Information, opinionsbildning och andra alko-

holförebyggande insatser får därför framöver en ökad betydelse i syfte att försöka minska alkoholkonsumtionen.

Vad gäller mer konkreta insatser som kan behövas vill jag nämna följande. För innevarande budgetår har riksdagen beslutat att anslå 75 miljoner kronor för olika alkohol- och drogpolitiska åtgärder. Av dessa medel disponeras 50 miljoner kronor av Folkhälsoinstitutet för att svara för och leda det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Institutet har av regeringen bl.a. fått i uppdrag att sammankalla en nationell ledningsgrupp. Den skall arbeta fram en långsiktig handlingsplan för att motverka negativa konsekvenser av att de traditionella alkoholpolitiska instrumenten framöver kanske inte blir lika verkningsfulla som hittills.

Från regeringens sida har framhållits att förstärkta insatser bl.a. behövs när det gäller olika riskgrupper och risksituationer. Jag tycker att det är en konstruktiv tanke som Elver Jonsson har när det gäller "alkoholfria zoner" för barn, trafik och blivande mödrar. Ungdomar måste uppmärksammas särskilt, liksom kvinnor i barnafödande åldrar. Frågan hur missbrukares barn och övriga anhöriga kan få ett bättre stöd är också av stor betydelse. Alkohol och trafik liksom alkohol inom arbetslivet är ytterligare exempel på områden där det enligt såväl min som regeringens uppfattning behövs intensifierade insatser. Handlingsplanen skall redovisas till regeringen senast den 1 juli 1995 och skall innehålla en konkret strategi för bl.a. detta. För kommande budgetår föreslår regeringen 74 nya miljoner för att kunna förverkliga den långsiktiga handlingsplanen.

Avslutningsvis vill jag också kort beröra den nya alkohollagen, som riksdagen nyligen beslutat. Kommunerna kommer att få en annan och mer uttalad roll när det gäller att påverka alkoholens tillgänglighet. När kommunerna övertar tillståndsgivningen ökar kraven på att de har en genomtänkt och dokumenterad strategi såväl för provningar av serveringstillstånd som för tillsyn över verksamheterna i kommunen. Varje kommun bör ha alkoholpolitiska program som innehåller en detaljerad analys av alkoholsituationen i olika delar av kommunen. Planen bör ge tydliga riktlinjer för vad som skall gälla för att få tillstånd att servera alkoholdrycker. Den bör också beskriva på vilket sätt det alkoholförebyggande arbetet skall bedrivas. Jag vill också nämna att Svenska kommunförbundet, med medel som regeringen ställer till förfogande, kommer att göra kommunerna uppmärksamma på vikten av att upprätta alkoholpolitiska program och att bedriva ett aktivt arbete på detta område. Den nya organisationen på alkoholområdet kan enligt min mening ge nya – och rätt utnyttjat – mer effektiva möjligheter att driva en aktiv alkoholpolitik i linje med WHO-målen.

Hur mycket alkohol som brukas – och missbrukas – avgörs slutligen av hur vi alla förhåller oss; hemma i vardagsumgänget med alkoholen, men också i våra förväntningar på samhällsinsatser. Det är allas våra värderingar som bestämmer vad vi kommer att vilja att våra kommunala företrädare skall göra när det gäller tillstånd och tillsyn, och inte minst när det gäller vilka ungdomsmiljöer och andra miljöer vi vill ha i våra samhällen. Sist och slutligen är det också en tillräckligt stor vär-

Prot. 1994/95:55
26 januari

Svar på
interpellationer

degemenskap kring vår syn på alkoholen och alkoholpolitiken som kommer att avgöra hur väl vi kommer att klara WHO-målen.

Anf. 20 ELVER JONSSON (fp)

Fru talman! Jag vill först tacka statsrådet för svaret på interpellationen. Jag uppskattar att statsrådet i sin deklaration när det gäller alkoholpolitiken citerar 1977 års beslut och de grundläggande teserna där om att "sänka den totala alltför höga alkoholkonsumtionen". Vidare känns det välgörande att denna målsättning kopplas till WHO:s rekommendation om att konsumtionen skall minska med minst 25 % under den tjugoförårsperiod som föregår sekelskiftet.

Det är välgörande att statsrådet deklarerar att detta mål ligger fast. Därmed är vi faktiskt överens om grunden: att alkoholpolitik är en del av socialpolitiken och att totalkonsumtionens nivå är avgörande för skadornas volym. I det grundfundamentet ingår också en hel rad insatser. Alkoholpolitiken måste alltså ses i ett övergripande sammanhang.

Trots interpellationssvarets tydlighet finns det enligt min mening anledning att känna oro. Sveriges åtagande att minska totalkonsumtionen, enligt löfte till WHO, riskerar att inte kunna uppfyllas. Enligt Systembolagets senaste prognos kommer alkoholkonsumtionen att öka. Inte minst ölkonsumtionen är i starkt uppåtgående. Enligt flera larmrapporter, inte minst från våra storstäder, är det ökande öldricksandelen på väg att breda ut sig.

I en ANT-undersökning som omfattar samtliga elever i årskurs 9 i Örebro sägs det att alkoholvanorna hos dessa åldersgrupper markant förändrats sedan tidigare undersökningar. Särskilt för flickorna är förändringen stor. Där har konsumtionen gått upp kraftigt. I undersökningen sägs det också att en allt större andel av flickorna dricker ofta och att man har provat hela sortimentet av öl, vin och starksprit. Vidare påstås det att flickorna hade en högre berusningsbenägenhet än pojkar.

När det gäller att få tag i alkohol är den s.k. kamratlangningen dominerande. Men också langning från annan vuxen är högst iakttagbar. Statistiken över föräldralangning visar på stigande tal.

Hur bra det än är att Sverige blivit medlem i EU tyder mycket på att en av minusposterna med medlemskapet är att den svenska alkoholpolitiken riskerar att försvagas. Parallellt kan en stabil och socialt inriktad alkoholpolitik undermineras. Jag tror att det vore olyckligt om regering och riksdagen gick in för att lämna över hela ansvaret för serveringstillstånd till kommunerna. Tillståndsplikten för servering och detaljhandel med öl skulle då slopas och serveringstiderna bli friare. Om kommunerna övertar dessa uppgifter riskerar de flesta att hamna i intressekonflikter bl.a. genom att kommunerna då själva uppträder som krögare och konkurrenter.

Att överlåta tillsynen leder till att få kommuner kan väntas prioritera detta speciella uppdrag. Någon ny Operation Krogsanering i stil med vad Länsstyrelsen i Stockholm gjort får vi förmodligen inte se. Denna saneringsverksamhet har gett goda resultat, inte bara när det gäller otillåten och regelvidrig alkoholhantering utan den har också gett möj-

lighet att bekämpa andra brott. Att slopa tillståndsplikten för ölförsäljning kan bli besvärande. Åldersgränsen riskerar att undermineras när folköl på de flesta håll blir tillgängligt dygnet runt.

Fru talman! Därför är inte medlemskapet i sig den stora faran för ökad alkoholkonsumtion och ökade skador. Det stora problemet ser ut att vara att politiker och opinionsbildare i Sverige alltför sällan stöder en restriktiv och socialt präglad alkoholpolitik.

Jag delar uppfattningen att information, opinionsbildning och andra förebyggande insatser bör ges ökad betydelse när det gäller att minska alkoholkonsumtionen. Den stora bristen är den allt svagare kunskapen om vad alkohol och annat drogbruk för med sig. Sådan information behöver komma in mycket tidigt som obligatoriskt ämne i grundskolan men också i lärarutbildning och fortbildning.

Ett stort problem är också bristen på alkoholfria miljöer för ungdom. Därför är det viktigt att den långsiktiga handlingsplan som statsrådet talar om leder till kraftfulla insatser, så att det inte bara blir planer utan också handling.

Beskedet att varje kommun bör ha alkoholpolitiska program är också det en värdefull deklaration. Statsrådet har helt rätt när hon säger att dessa program måste ge tydliga riktlinjer för vad som skall gälla för utskänkningstillstånd. Det är slapphet som nu har präglat kommunerna. Många har på några få år mer än fördubblat antalet utskänkningstillstånd, för att inte tala om de trendiga öltälten som måste finnas med så fort någon ort har ett sommararrangemang. En socialarbetare suckade uppgivet i somras: Det verkar att vara fler öltält i stan än svampar i skogen.

Jag vill bara ställa några korta tilläggsfrågor. Jag skulle vilja att statsrådet gav några allmänna synpunkter på konsumtionsutvecklingen med tanke på de larmrapporter som nu kommer från olika kommuner, alkoholpolikliniker och ungdomsmottagningar.

Min fråga är: Kan regeringen vara så tillfreds som interpellationssvaret ger vid handen?

När vi nu internationaliseras så kraftigt via EU är ju frågorna om gränskontroll och införselnivåer i stöpsleven. Det skulle vara intressant att få någon kommentar kring statsrådets och regeringens uppfattning om när den i praktiken slopade gränskontrollen skulle kunna kompenseras genom andra sätt att kontrollera införsel.

När det gäller folkhälsan skulle det vara intressant om statsrådet slutligen utvecklade någon tanke om hur vi skall kunna uppnå en större trovärdighet, dvs. hur vi skall komma ifrån det dubbla budskapet att vi är spritexportörer samtidigt som vi talar om en socialt motiverad alkoholpolitik. Här kommer Systembolagets roll in. Det skulle vara värdefullt med ett uttalande om att Sverige också framdeles försvarar Systembolaget. Jag tror att detta är viktigt med tanke på ESA:s angrepp på det norska vinmonopolet.

Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Jag har i dagarna skrivit en motion som handlar om barn som kommer från missbrukarmiljöer, i synnerhet barn till alkoholo-

lister. Det gör att frågan känns så aktuell för mig att jag gärna vill delta i denna debatt.

Mycket i det svar som Elver Jonsson har fått samt också det som Elver Jonsson nu har sagt är mycket bra. Det man ibland kan undra över är hur så många goda intentioner ändå på något sätt tycks falla platt till marken.

Elver Jonsson nämnde i slutet av sitt anförande att det är stora bekymmer, inte minst när det gäller ungdomar och öl-drickandets utveckling. Jag vill i detta sammanhang peka på de oförklarliga våldsdåd som har begåtts under den senaste tiden i vårt land, vilka har skakat och upprört oss alla. Dessa måste också kopplas till alkoholen.

Vi vet genom många undersökningar att alkoholen i mycket stor utsträckning är inblandad, inte bara i den här typen av flagranti våldsdåd utan över huvud taget när det gäller våld och misshandel som tyvärr förekommer dagligdags också i svenska hem och mellan människor i andra relationer.

Också under tidigare år begicks några uppmärksammade mord där ungdomar var inblandade, både som offer och som förövare. I nästan alla förekommande fall har det visat sig att alkoholen har spelat en stor roll. Det går ju aldrig att i efterhand avgöra vilken roll alkoholen spelat. Men forskningen visar att irritationen och reaktionerna på andras provokationer ökar – man kanske tolkar det som inte alls har varit menat som en provokation som något som är ägnat att uppröra. Detta är oerhört allvarligt och något som måste tas med i debatten.

Jag har inte sett någon siffra under den senaste tiden, men jag tror att man brukar tala om att 80–90 % av dem som begår våldsbrott och grova våldsbrott har varit alkoholpåverkade. Även när det gäller offren är en stor andel påverkade. Men där rör det sig om ca 55 %, så det är också en stor del av offren som inte har varit påverkade vid tillfället. De kan ha varit helt oskyldiga och inte på något sätt provocerande.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Det är nu faktiskt 15 år sedan vi ställde upp på Världshälsoorganisationens rekommendation att minska alkoholkonsumtionen med minst 25 %. Nu återstår det fem år för att nå det målet. Man måste då fråga sig: Hur har vi lyckats under de 15 år som gått? Vi måste konstatera att vi inte har lyckats i någon större utsträckning. Vi har haft en utveckling mot minskad konsumtion, men nu har utvecklingen vänt.

Framför allt vill jag uttrycka stor oro över utvecklingen med den ökade ölkonsumtionen som är mycket bekymmersam. De senaste uppgifterna visar att den ökar speciellt bland unga kvinnor. Det man då måste efterlysa är en utvärdering och en uppföljning av hur de deklARATIONER som vi ställer upp på efterlevs och vad som händer i spåren av dem.

Jag instämmer helt i att det är oerhört bra att de olika kommunerna har alkoholpolitiska program. När jag valdes in som suppleant i kommunfullmäktige i Göteborg 1985 tog jag del av det alkoholpolitiska program som Göteborgs kommun antog 1981. Jag efterfrågade då vad som hade hänt under de fyra år som hade gått sedan programmet an-

togs. Sedan vi ställde upp på Världshälsoorganisationens mål har det funnits alkoholpolitiska program i många kommuner.

Det är egentligen inte programmen som är det stora problemet. Vi kan i teorin vara överens om det mesta av det som är bra när det gäller att föra denna fråga framåt, men sedan gäller det att få till det i verkligheten.

Det är det som är det stora problemet. Naturligtvis behöver vi allsammans ställa upp.

Det konkreta svaret var att det skall tillsättas en delegation – jag hittar inte det rätta ordet – som på högsta nivå skall arbeta fram planer och strategier. Det är bra. Men jag vill se hur strategierna och planerna följs upp. Det första frågan borde väl ändå vara: Vad har vi gjort hittills under dessa 15 år, och varför har vi inte kommit längre? Där vill jag gärna höra om Anna Hedborg har något svar.

Anf. 22 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Nej, varken jag eller regeringen är tillfreds. Det är inte många andra heller. Det är mycket oroande med de siffror som gäller framför allt ungdomars tidigare debut och större konsumtion. Det är dock inte sant att den totala konsumtionen har vänt. Den minskar fortfarande, även om den inte minskar i den takt som skulle vara önskvärd med hänsyn till WHO-målet. Konsumtionen har minskat med ca 7–8 %. Men det är alldeles klart att det återstår en hel del.

När det gäller dessa frågor är det viktigt att göra en iakttagelse som är naturlig att göra när man talar om både narkotika och alkohol. Det är så oerhört viktigt hur den allmänna inställningen är. Det är naturligtvis skillnad mellan inställningen till narkotika och inställningen till alkohol i samhället. Det säger en del om hur viktigt det folkliga stödet är. Man kan inte göra mer än vad det folkliga stödet ger uttryck för.

Narkotikapolitiken är en näst intill exempellös framgång för en väldigt medveten politik och hållning. Det finns ett starkt och entydigt folkligt stöd för hur man skall förhålla sig. Vi vet ju att det inte är riktigt på samma sätt när det gäller alkoholen, och det är någonting som alla har ett ansvar för. Det behövs därför en massiv mobilisering där så många människor som möjligt engagerar sig och deltar i det opinionsbildande arbetet. Men nivån skall vara lagom så att den kan omfattas också av människor som uppskattar och vill ha ett gott vin till maten och en nubbe till kräftorna. Men man måste ändå arbeta med information och utbildning, och man måste öka medvetandet och ansvaret i fråga om alkoholens konsekvenser. Det behövs mycket mer kunskap och information om alkoholens verkningar, om effekter och om risker med bruk och missbruk. Där har alla föräldrar och andra vuxna ett ansvar. Det är betydelsefullt att detta ansvar tas på alla områden, inte minst inom skola och arbetsliv.

Inom Socialdepartementet har vi tagit fasta på den särskilda oro som man kan känna för ungdomen. Ingela Thalén och jag kommer framöver – så ofta som vi gör kommun- och landstingsbesök – att be att få träffa kommunala politiker och andra kommunala representanter. Då kommer vi att ta upp frågor om vad man konkret gör för att minska

Prot. 1994/95:55

26 januari

Svar på
interpellationer

alkoholkonsumtionen och droganvändningen. Samtidigt kommer vi att ta upp diskussionen om de siffror som än så länge inte är heltäckande men som är oroande. Det kan vara vettigt att ta upp den diskussionen på alla olika ställen.

Som sagt, om vi skall nå resultat är det viktigt att vi alla engagerar oss i dessa frågor. Jag skulle välkomna om också riksdagens ledamöter vid sina resor ute i landet tog upp och diskuterade dessa frågor och på så sätt visade på allvaret i situationen när det gäller bruket av alkohol bland ungdomar som just nu kanske är det största problemet. Ju fler av oss som deltar i det här arbetet, desto större chanser har vi att nå resultat – allt under förutsättning att diskussionen förs med respekt för att människor har litet olika inställning och kommer att så ha.

Anf. 23 ELVER JONSSON (fp)

Fru talman! Statsrådet skall hållas räkning för att hon ändå meddelat regeringen att hon inte är tillfreds med utfallet av alkoholpolitiken. Det gör ju att det finns en hög ambition kvar. Statsrådet talar också om en massiv mobilisering. Det som sägs om att man skall ta upp dessa frågor när man är ute och reser är oerhört riktigt och viktigt. Detta gäller självfallet oss som parlamentariker, men det är klart att det har större effekter om ansvarigt statsråd talar om det ofta och med engagemang. Där önskar jag god fortsättning.

Anna Hedborg säger att vi måste acceptera att en del vill ha vin till maten och nubbe till sillen. Men det finns för mycket av dubbla budskap. Anna Hedborg nämnde värdegemenskapen kring narkotika där vi har nått stora framgångar, men det återstår mycket kring alkoholfrågan. Anna Hedborg sade att denna värdegemenskap borde exporteras till andra länder. Jag är av samma åsikt och har ofta återkommit till tanken att vi borde exportera trafiksäkerhet med tyngdpunkt på t.ex. export av trafiknykterhet.

Men tyvärr, fru talman, ser det ut som att vår export mest kommit att handla om export av Absolut vodka. Statliga Vin & Sprit redovisar med föga dold förtjusning att man från debutåret 1979 har ökat sin export av vodka från 1,2 miljoner kronor till en siffra 1993 som uppgår till 1,2 miljarder – alltså en exportökning av sprit med ungefär tusen gånger. Försäljningskurvan när det gäller sprit har stigit i höjden med katapultfart. Det var bara under Guldkrigsåret 1991 som den siffran något bedarrade. Även om USA är den dominerande mottagaren av vodkan är statligt Vin & Sprit villigt att satsa, inte bara på fattiga östländer utan också på u-länder. Dessutom säger man sig ha en filosofi som går ut på att få EU-länder att gå över från vin till vodka.

Min uppfattning, fru talman, är att dessa dubbla budskap klingar illa. Vi talar om folkhälsa och sociala hänsyn samtidigt som ett statsägt svenskt bolag bedriver aggressiv marknadsföring för att sälja sprit utomlands.

Fru talman! Det är kanske så att den totala konsumtionen av alkohol inte visar på en utveckling mot högre siffror. Men om man ser på sådana enskilda delar som t.ex. ölet och på vilka grupper som konsumerar öl finner man en ökning som är allvarlig. Vilket årtal är det som man räknar ifrån? Jämför man med 1980, eller vilket årtal är det fråga om? Profilen är ändå mycket oroväckande.

*Svar på
interpellationer*

Jag tycker att det är ett väldigt bra att ni båda ministrar som har ansvaret för Socialdepartementet skall ta upp denna fråga när ni är ute i kommunerna. Jag vill också gärna medverka i detta arbete i min egenkap av riksdagsman. Det är väldigt viktigt vad vi har för attityd.

Jag håller med om att det inte finns samma nationella uppslutning när det gäller alkoholen som när det gäller narkotikan. Det är inte fråga om samma värdegemenskap. När det gäller narkotika säger praktiskt taget alla nej till det. Vi vill inte ha narkotika i vårt samhälle. Alkoholen är här för att stanna. Vi har olika inställning till den, om man vill bruka den eller inte. Det respekterar jag att vi har. Det betyder ändå mycket vad man får för signaler från högsta ort när det gäller att påverka opinionen. Där menar jag att regering och riksdag har ett oerhört stort ansvar.

Jag vet inte om man får lov att säga det som jag tänker säga. Jag har var ute i arbetslivet i ca 30 år innan jag kom in i riksdagen. Men jag har inte tidigare varit med om att man i olika sammanhang använder så pass mycket alkohol som man gör här. Det är klart att det är någonting som man inte tycker om att höra. Jag kanske har varit på fel eller på rätt ställe förut, hur man nu vill tolka det. Men jag har faktiskt varit ganska mycket ute i svängen. Varför inte sätta gränsen vid ett glas vin? Skulle inte detta vara någonting som man kunde gå in för på departement och vid olika samlingar?

Det kanske vore ett exempel för EU. Det behöver inte betraktas som underligt om man visar en restriktivare hållning men ändå försöker göra det festligt. Jag välkomnar bra alternativa drycker i olika riksdags-sammanhang. Det tycker jag är fint.

Jag tror att vi måste göra mer för att påverka opinionen. Vi måste gå i spetsen för att göra det på ett trevligt sätt men ändå våga vara aggressiva.

Fru talman! Jag skulle vilja återgå till Elver Jonssons uttryck "alkoholfria zoner". Jag tycker att det är ett konstruktivt begrepp. Det kan leda tanken rätt. Det är nämligen viktigt att ha en restriktiv inställning i vissa sammanhang, i de sammanhang där det verkligen spelar en stor roll. Jag tror faktiskt att det är viktigare att tala till människor om sakliga skäl för att avstå i vissa lägen än att ägna sig åt mer eller mindre symbolhandlingar, som väldigt strikta regler på det ena eller det andra stället.

Jag tror att den tiden är förbi när människor accepterar att föreskrifter är det som styr vad man gör på sin fritid och när man är ute och roar sig. Men jag tror också att människor är beredda att ta ett stort ansvar

för varandra och sig själva om de får chansen, om de vet vad det har för betydelse. Jag tror att man särskilt kan betona några uppgifter för alkoholpolitiken och ägna sin kraft åt att fundera över hur man får till stånd ett gemensamt samtal i samhället om varför det är viktigt att just på vissa områden förhålla sig mer restriktiv än på andra. Då är det naturligtvis viktigt att kraftfullt verka för en alkoholfri uppväxt och hindra att alkoholkonsumtionen, särskilt berusningsdrickande, får spridning bland ungdomar. Naturligtvis är kommunerna väldigt viktiga i detta sammanhang.

Det är viktigt att arbeta gentemot gravida kvinnor, och det är viktigt att erbjuda stöd för dem som vill minska sin konsumtion och som kanske befinner sig i riskzonen. Alkoholpolitiska kommissionen pekade på hur mycket som faktiskt kan göras inom sjukvården om man är medveten om att kunna göra en insats i samband med att man konstaterar en sjuklighet, medveten om vilket intryck just den situationen gör på människor.

Trafiken är också ett område där det verkligen finns sakliga skäl för en väldigt restriktiv hållning.

Jag tror som sagt att det kanske mest konstruktiva sättet i det moderna samhället att förhålla sig till strategier för att minska alkoholkonsumtionen är att man resonerar med människor om varför det är viktigt att särskilt i vissa bestämda sammanhang avstå ifrån alkohol eller hålla alkoholkonsumtionen på en mycket låg nivå inom de alkoholfria zonerna. Jag tror att en viktig utvecklingsmöjlighet ligger i att vi nu ger kommunerna en ny roll, med ett nytt skäl att utforma alkoholpolitiska program och med nya både ekonomiska och därmed faktiska resurser att sätta in människor i både tillståndsgivning och tillsynsverksamhet. Den slapphet som man kanske har kunnat iaktta har faktiskt inte kommunerna stått för. Det är länsstyrelserna som än så länge ger tillstånd. De har inte mycket resurser. Men med de nya insatserna kommer betydligt mycket mer resurser att tillföras både tillståndsgivningen och tillsynsverksamheten. Dessutom betalas det av verksamheten själv.

Anf. 26 ELVER JONSSON (fp)

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att bygga på sakliga skäl. De alkoholfria zonerna är som sagt ett sätt att börja – statsrådet har gett sitt instämmande. En punktnytkerhet påverkar också totalkonsumtionen, och det var den som var så viktig enligt regering och riksdag.

Kommunerna är naturligtvis inte oskyldiga när det gäller tillståndsgivningen. De har känt ett oerhört tryck inför sina yttranden, från både krögare och andra. Men enligt mening har kommunerna varit slappa.

Jag kan dela uppfattningen att vi inte bara skall tro på föreskrifter, men vi skall också veta att krögarna har en utomordentligt hårt tryck inte minst gentemot ungdomen. Det går knappast att hitta ett nöjesställe som är alkoholfritt eller ens alkoholrestriktivt, för att inte tala om Sveriges Radio och Television. Var har källkritiken tagit vägen i deras hus som är så kritiskt mot andra gifter men helt hoppar över alkoholgiften?

Statsrådet sade ingenting om min kastade handske om vad vi skulle göra med det statliga Vin & Sprit. Låt mig säga att det är dags för re-

geringen att överväga om inte t.ex. detta statliga bolag borde läggas under Socialdepartementets ansvarsområde. Som det nu är har denna verksamhet utvecklats som i vilket annat kommersiellt spritbolag som helst, som i sin tur medverkar till att underminera trovärdigheten i alkoholpolitiken.

Jag vill återge vad som i tidskriften Socialpolitik skrevs av Barbro Holmberg: Om vi inte bättre tar tag i de här frågorna riskerar vi att gå tillbaka till 1800-talets svåra tider när det gällde alkoholskador.

Hennes slutsats är: Om vi inte får en starkare vakthållning av regering och riksdag så kan vi äventyra 100 års arbete att utforma en social alkoholpolitik.

Jag är självfallet medveten, fru talman, om att detta inte är regeringens avsikt. Statsrådets svar pekar ju på en uppriktig vilja att ta sig an problemen och göra det i en positiv anda. Men jag tror att vi – med tanke på våra erfarenheter från många av aktörerna som inte vill väga in socialpolitiska motiv i alkoholpolitiken och som är starka, t.o.m. aggressiva – måste ta nya krafter om vi skall kunna formera en framtid som både uppfyller de alkoholpolitiska målen och också slår vakt om ett gott samhälle.

Anf. 27 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Fru talman! Det är tur, Elver Jonsson, att vi har så goda argument för den enskilda inviden att vara restriktiv, särskilt i vissa situationer. Jag tror att det faktiskt är ett väldigt konstruktivt sätt att se på det. Jag tackar för uppslaget om alkoholfria zoner, jag tycker att det är bra. Det pekar ut de områden som man skall koncentrera sig på. Jag tror att det i det kulturbrus som också finns runt alkoholen i internationaliseringens släptåg är viktigt att man kan fokusera och har goda skäl. Det finns goda skäl som väldigt många människor kan ena sig om, särskilt på vissa områden. Det pekar uttrycket "alkoholfria zoner" ut rätt bra. Som sagt är jag tacksam för det, och jag tror mycket på den strategin.

Faktum är att det just nu pågår rätt stor aktivitet och mobilisering i landet när det gäller att få i gång en ny verksamhet ute i kommunerna. Som jag tidigare nämnde talar Kommunförbundet brett och i alla kommuner om vad den nya lagstiftningen verkligen innebär. Det är en väldigt viktig skillnad i förhållande till hur det var förut. Kommunerna kommer nu att få ansvaret. Kommunerna är inte vilka företag som helst. De är lokala samhällets samlade demokratiska representation, som då har att ta ställning till på vilket sätt vi vill förhålla oss till ansvaret, som är totalt, för hur ungdomsmiljöer utvecklas i vårt samhälle och hur de ser ut. Den sociala delen av kommuners verksamhet kommer in i det här skedet på ett helt annat sätt än tidigare. Det tror jag är en effekt av förändringen.

Som sagt pågår nu en mobilisering. Kommunförbundet finns ute med information, men också Folkhälsoinstitutet har en bred konferensverksamhet där man resonerar om hur man kan lägga upp det lokala arbetet, med en stark inriktning på konkreta insatser i det lokala arbetet. Det gäller inte alls att bara ge tillstånd utan också varför, i vilka sammanhang och på vilket sätt man skall tänka när man ger tillstånd,

Prot. 1994/95:55
26 januari

Svar på
interpellationer

vad man kan göra i övrigt för inte minst ungdomsmiljöer så att ungdomarna har alternativ och möjligheter att tillbringa sin fritid i alkoholfrihet eller med litet alkohol i stället för mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1994/95:137 till arbetsmarknadsutskottet

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositioner
1994/95:118 Lagstiftning med anledning av Sveriges anslutning till
Europeiska atomenergigemenskapen
1994/95:128 Ändring i telelagen (1993:597)
1994/95:135 Ändrade ersättningsregler i lagen (1983:292) om införande av vattenlagen (1983:291)
1994/95:136 Överklagande av beslut enligt arbetsmiljölagen

Skrivelser
1994/95:116 Konvention om kärnsäkerhet
1994/95:127 Ungdomsfrågor

Motion
med anledning av skr. 1994/95:131 Invandrar- och flyktingpolitiken:
1994/95:Sf11 av Sigrid Bolkéus (s)

12 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 23 januari

1994/95:52 av *Lennart Daléus* (c) till jordbruksministern om Sveriges Lantbruksuniversitets verksamhet i Bispgården

Interpellationen redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 7 februari.

13 § Anmälan om fråga

Prot. 1994/95:55
26 januari

Anmälades att följande fråga framställdes

den 25 januari

1994/95:260 av *Widar Andersson* (s) till kommunikationsministern om Ostkustbanan

Frågan redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 7 februari.

14 § Kammaren åtskildes kl. 13.50.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott och i EU-nämnden	1
2 § Val av extra suppleanter i vissa utskott och i EU-nämnden.....	1
3 § Avsägelse.....	3
4 § Anmälan om kompletteringsval till utrikesnämnden.....	3
5 § Meddelande om val av ordförande och vice ordförande i utrikesutskottet.....	3
6 § Justering av protokoll.....	3
7 § Svar på interpellation 1994/95:32 om Kenya.....	3
Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	3
Anf. 2 INGRID NÄSLUND (kds)	5
Anf. 3 INGER KOCH (m).....	6
Anf. 4 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	7
Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kds)	8
Anf. 6 INGER KOCH (m).....	8
Anf. 7 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	9
Anf. 8 INGRID NÄSLUND (kds)	10
Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	10
8 § Svar på interpellation 1994/95:33 om välfärdssystemet	11
Anf. 10 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	11
Anf. 11 SIGGE GODIN (fp).....	11
Anf. 12 PER UNCKEL (m).....	13
Anf. 13 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	14
Anf. 14 SIGGE GODIN (fp).....	15
Anf. 15 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	16
Anf. 16 SIGGE GODIN (fp).....	17
Anf. 17 PER UNCKEL (m).....	18
Anf. 18 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	19
9 § Svar på interpellation 1994/95:29 om alkohol- och drogpolitiken.....	20

Anf. 19 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	20
Anf. 20 ELVER JONSSON (fp).....	22
Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kds).....	23
Anf. 22 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	25
Anf. 23 ELVER JONSSON (fp).....	26
Anf. 24 INGRID NÄSLUND (kds).....	27
Anf. 25 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	27
Anf. 26 ELVER JONSSON (fp).....	28
Anf. 27 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	29
10 § Hänvisning av ärende till utskott	30
11 § Bordläggning.....	30
12 § Anmälan om interpellation	30
1994/95:52 av <i>Lennart Daléus</i> (c) till jordbruksministern om Sveriges Lantbruksuniversitets verksamhet i Bispgården..	30
13 § Anmälan om fråga	31
1994/95:260 av <i>Widar Andersson</i> (s) till kommunika- tionsministern om Ostkustbanan.....	31
14 § Kammaren åtskildes kl. 13.50.....	31

